

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ВІД АРХІТЕКТУРНО-ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПРИКЛАДІ м. ЛЬВОВА

Висвітлені результати анкетування спеціалістів з архітектури і планування, правоохоронців та жителів м. Львова щодо залежності особистої безпеки від архітектурно-просторової організації міського середовища. Визначено основні ділянки та місця, які позитивно і негативно впливають на криміногенність. Виділено основні положення і шаблони, які формують безпечний простір.

Ключові слова: особиста безпека, благоустрій, архітектура, планування.

Постановка проблеми.

Особиста безпека людини в даній статті розглядається як стан її захищеності від ризику зазнати фізичної і психологічної шкоди, нанесення їй матеріальних збитків через злочинні дії чи правопорушення у міському середовищі [2, 3]. У піраміді базисних потреб людини О. Маслоу, потреба в безпеці займає провідне місце. Особиста безпека – невід’ємна складова характеристики сталого соціального розвитку, зокрема підвищення рівня і якості життя людства [5]. Саме безпечність міського середовища є показником його високого рівня розвитку, гостинності, здатності відповідати потребам людини [7]. Тому важливим завданням багатьох соціальних інститутів (правоохоронних органів, міських адміністрацій, ОСББ, тощо), спеціалістів різних галузей, зокрема урбаністики та архітектури, є її належне забезпечення. У даному контексті поняття «особиста безпека» виступає як цінність і мета, для реалізації якої людина, суспільство чи держава вживають комплексні заходи і спрямовують свою діяльність на дотримання правопорядку та запобігання злочинності [2, 3].

Рівні міської злочинності і правопорушень залежать від багатьох факторів, зокрема: соціально-економічного стану держави, культурно-освітнього рівня громадян, діяльності правоохоронних органів, ефективності соціальних програм для підтримки певних груп населення та ін. До їх числа закордонні урбаністи і кримінологи з 70-ті рр. XX ст. стали відносити архітектурно-просторові характеристики міського середовища. Саме його правильна організація багатьма урбаністами і кримінологами вважається одним із

важливих методів дотримання правопорядку. У цей період розроблено ряд концептуальних положень, які показали позитивні результати щодо вирішення даної проблеми, а саме: «Defensible Space» (пер. з англ. захисний простір), «Crime prevention through environmental design» (запобігання злочинності через проектування середовища) та «Situational Crime Prevention» (ситуативне запобігання злочинності). Головне їх завдання – зменшення рівня злочинності, що в значній мірі залежить від створення сприятливого та комфортного міського середовища, де здійснюється зростання вуличної активності громадян і турбота жителів за територію проживання [7].

У науковій літературі описана велика кількість середовищних шаблонів та рекомендацій щодо створення криміногенно безпечнішого середовища. Проте слід наголосити на важливості індивідуального підходу до кожного об'єкту, враховуючи як загальний соціально-економічний стан населення так і локальні демографічні, економічні показники, рівень культури, реальну архітектурно-містобудівельну ситуацію тощо [1, 4].

Вищезазначене підсилює **актуальність** статті, яка полягає у визначенні залежності особистої безпеки від архітектурно-просторової організації міського середовища у контексті сьогодення, а також результативності з точки зору громадян принципів безпеки, закладених в основу вказаних вище концепцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Зв'язок між соціальними процесами і архітектурно-просторовими параметрами описані в працях А. Крашеніннікова, Ю. Плюсніна, Д. Джекобс. Рекомендації щодо створення комфортного міського середовища висвітлюється у роботах К. Александра, К. Лінча, Г. Шафта. Дослідженням взаємозв'язку з злочинністю та його запобігання через проектування і управління міським середовищем займалися Р. Джефрі, О. Ньюман, Патрісія і Пол Брантінгеми, А. Колмен, Р. Кларк, Д. Кроу, Д. Фенелі, Я. Колхаун, С. Гісон, Д. Полсен, Д. Захм та ін. Методика і організація проведення дослідження такого спрямування описані в статтях Г. Сабаян, А. Абдулах, М. Гедаяті, а також в брошурах присвячених концепції CPTED (crime prevention through environmental design – запобігання злочинності через проектування середовища).

Мета статті.

Визначити залежність особистої безпеки від архітектурно-просторової характеристики міського середовища, а також дієвість принципів безпеки за CPTED на основі проведеного дослідження.

Відповідно до мети автором були поставлені наступні завдання:

- провести анкетування цільових груп міського населення;

- проаналізувати і узагальнити первинну інформацію.

Виклад основного матеріалу. Незаперечним є той факт, що міське середовище існує для його жителів та ними ж підтримується [6]. Його просторова організація в значній мірі залежить від професійної діяльності архітекторів та планувальників, а охорона вуличного правопорядку в компетенції патрульно-постової служби правоохоронних органів. Зважаючи на вищевказане ми провели дослідження у якому були задіяні: міські жителі, працівники архітектурних спеціальностей та представники патрульно-постової служби. Загальна вибірка склала 327 осіб.

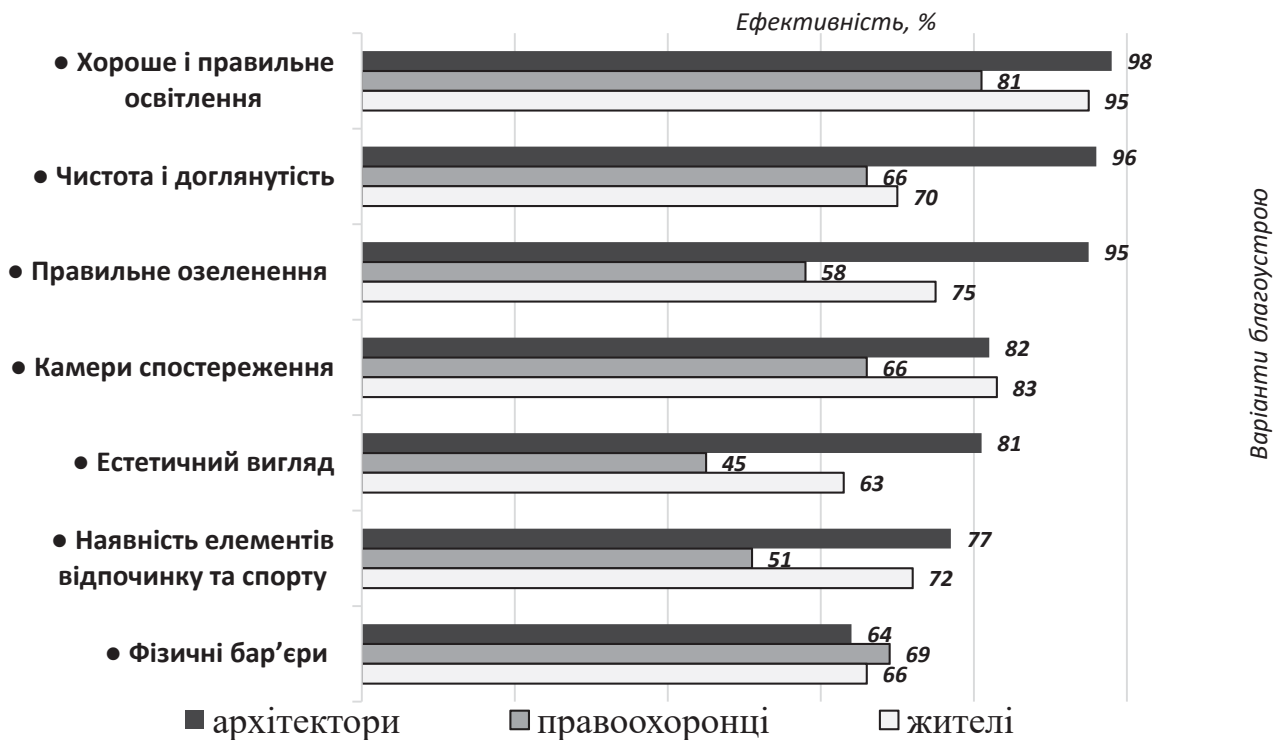
Для кожної цільової групи були розроблені анкети. Слід наголосити, що в анкетах для жителів здійснювався акцент на визначення рівня соціальних контактів з сусідами і відповідальності за мікросередовище, визначення відчуття особистої безпеки на території проживання. Архітекторам і планувальникам пропонувалося охарактеризувати типи міського середовища, його параметри і стан, які можуть впливати на рівень злочинності та правопорушень. В опитуванні для представників патрульно-постової служби, нас цікавила оцінка криміногенності певних територій м. Львова, зв'язок між видами злочинів, віковою категорією правопорушників і певними типами міських територій.

Варто вказати, що спільним для трьох типів анкет були три завдання. У перших двох усі респонденти мали оцінити ефективність запропонованих критеріїв благоустрою щодо протидії злочинності та принципів запобігання злочинності згідно CPTED (crime prevention through environmental design). Детально результати представлені у діаграмі 1 і 2. Запропоновані варіанти відповідей розставлені в порядку їх підтримки з боку спеціалістів архітектури (від найвищої до найнижчої). Максимальний рівень зведеної оцінки по кожному варіанту 100%.

Цікавими виявились відповіді респондентів давав відповідь на третє запитання: *«Чи можна засобами архітектури і планування зробити простір криміногенно безпечнішим»*. Ми отримали розуміння даної проблеми підтвердження актуальності дослідження щодо взаємозв'язку архітектурно-просторових характеристик і криміногенності. Позитивно, що респонденти підтримують вирішення проблеми злочинності через правильну архітектурно-просторову організацію міського середовища. Отримані результати наведені у діаграмі 3.

Таким чином більшість опитаної вибірки вважають, що правильна організація міського простору ефективно сприяє запобіганню злочинам і правопорушенням. Для успішного реалізації сформованих принципів щодо

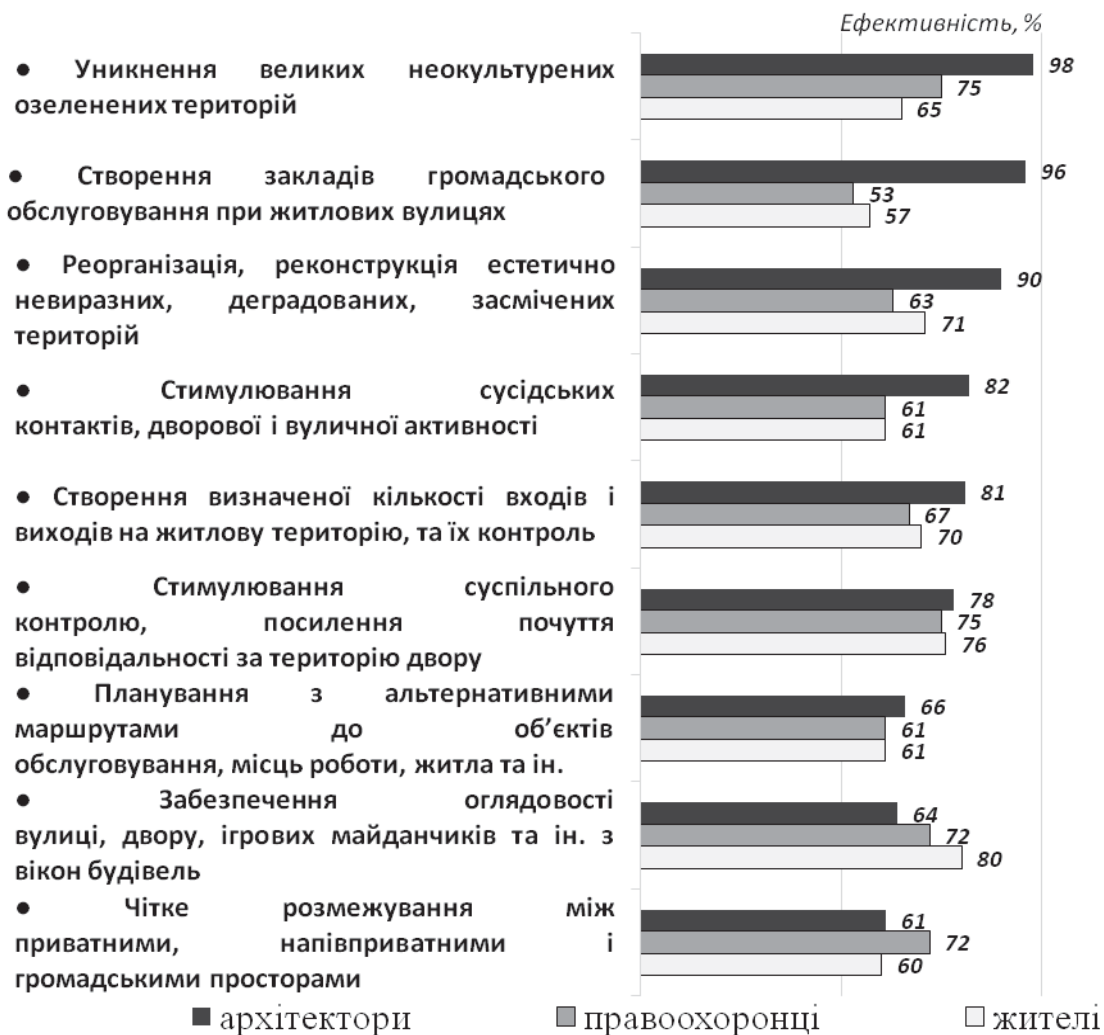
запобігання злочинності необхідно провести інформаційно-роз'яснювальну роботу серед населення.

Діаграма 1. Оцінка ефективності критеріїв благоустрою

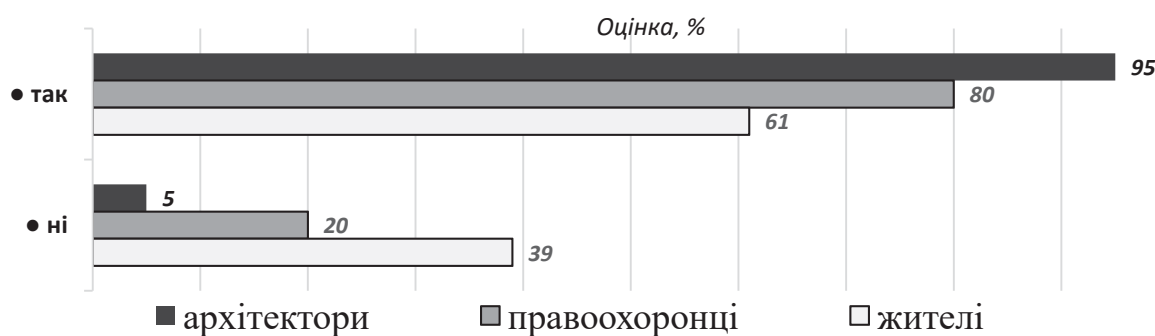
Вважаємо за доцільне подати ґрунтовний аналіз анкет усіх цільових груп.

Результати анкетування працівників архітектурних спеціальностей. В опитуванні взяло участь 105 респондентів. Анкетуванням охоплено три основні групи спеціалістів: містобудівельники, архітектори будівель і споруд та архітектори з профільних питань у міській раді м. Львова. Більшість респондентів припало на першу групу. Найменше анкет отримали представники останньої, хоча велику їх частину склали спеціалісти керівного складу, тому їхня думка була врахована попри незначну відносну кількість. Результати анкетування показали низький рівень досліджуваності проблеми безпечності міських територій щодо запобігання правопорушень та криміногенних проявів з боку спеціалістів. 60 % респондентів відповіли, що не займалися цим питанням, 31 % – частково, а лише 9% дали ствердну відповідь. Відповідно не враховували дану проблему в процесі проектування – 60% респондентів, стикалися з нею лише – 18% і частково – 22%. Отримані дані підтверджують актуальність дослідження, враховуючи, що впровадження архітектурно-планувальних принципів запобігання злочинності в міському середовищі закордоном дали позитивні результати.

Принципи за CPTED

Діаграма 2. Оцінка ефективності принципів CPTED

Варіанти відповідей

Діаграма 3. Відповідь на поставлене запитання

У наступному блоці запитань спеціалістам архітектури пропонувалося в загальному оцінити криміногенну безпечність м. Львова та конкретно назвати місця з різним її рівнем. Серед них міське середовище вважають частково безпечним – 65%, абсолютно безпечним – 9%, протилежна думка у – 26% респондентів.

Небезпечними називають такі райони: Рясного, Левандівки, Збоїща, Майорівки, Привокзальної, а також вулиці: Мазепи, Хмельницького, Ниженківського, Промислова, Донецька. Криміногенно сприятливими, на їхню думку, є місця масового скупчення людей (вокзали, автостанції, ринки), неокультурені озеленені території, деякі міські парки, великі внутрішні вулиці спальних районів, деякі дворики історичної забудови і виробничо-складські райони. Важливими причинами, що впливають на дану ситуацію є: недостатня кількість закладів обслуговування; велика поверховість і щільність; задовільний благоустрій; занедбаність вулиць; погана транспортна і пішохідна доступність; малолюдність; наявність великих безконтрольних територій, а також місць, де можуть жити і збиратися малозабезпечені чи маргінальні групи населення (гуртожитки, магазини, що продаються алкогольні напої, дешеві кафе і бари).

Безпечними респонденти назвали такі вулиці: Сахарова, Чупринки, Єфремова, Коновальця, деякі магістральні вулиці районного і загальноміського значення (Стрийська, княгині Ольги, початок Городоцької). Також, низький рівень криміногенності, на думку архітекторів, мають центральна частина міста та впорядковані території садибної забудови. До факторів, що впливають на безпечність вказаних територій належать: їх доглянутість та облаштованість, достатня кількість людей на вулиці; наявність різноманітних закладів обслуговування (магазини, кав'ярні, готелі, ресторани, культурно-розважальні заклади з охороною); можливість для соціального контролю; хороше освітлення; середня та висока інтенсивності руху легкового транспорту, гармонійна висота забудови, наявність камер відеоспостереження.

Одним з важливих завдань в анкеті було скласти набір параметрів відповідно до поданих автором критеріїв для трьох типів житлової забудови (квартирна багатоповерхова, квартирна малоповерхова, садибна), які в сукупності сприяють вуличній злочинності та правопорушенням. До них відносилися *щільність забудови, щільність населення, тип планування житлової забудови, кількість об'єктів громадського обслуговування, соціально-економічна сегрегація (соціально-економічний стан населення, що проживає на території житлової забудови), естетично-композиційні характеристики, рівень благоустрою, транспортно-пішохідна доступність*. Також можна було дописати й інші критерії для якісної оцінки запропонованих типів забудови.

Важливо вказати, що, враховуючи формат статті, автором подано зведені дані, що відображають загальну думку. Для всіх трьох типів житлової забудови консенсусу спеціалістами архітектури було досягнуто в наступних критеріях: *транспортно-пішохідна доступність, рівень благоустрою, соціально-*

економічна сегрегація, естетично-композиційні характеристики. На думку респондентів, вуличній злочинності та правопорушенням сприяють такі параметри:

1) погана транспортно-пішохідна доступність;

2) низький рівень благоустрою;

3) соціальна чи змішана житлова забудова (соціальне з елітним), у випадку з територією садибної забудови близько 35% респондентів вказали на елітне житло.

4) Типова забудова або така, що має низькі естетичні параметри.

Підкреслимо, що по інших критеріях думки респондентів частково розділилися. Щодо «*кількості об'єктів обслуговування*» на вулиці більшість, враховуючи умови завдання, написали – «мала кількість», близько 25% респондентів обрали – «велика кількість», порівнюючи інші відповіді між цими двома групами в більшості випадків великої різниці не виявлено. Можливо, беручи до уваги результати попереднього завдання, на їх оцінку вплинув негативний вплив барів та магазинів з продажу алкогольних напоїв на рівень правопорушень. Враховуючи, що, на думку закордонних урбаністів, наявність достатньої кількості закладів обслуговування досить важливе для запобігання злочинності, дане питання потребує детальнішого опрацювання.

Параметри по критерію «*тип планування житлової забудови*» суттєво розбігаються. Майже всі наведені автором варіанти відповіді (периметральна, групова, комбінована, вільна і стрічкова) отримали приблизно однакову підтримку з спеціалістів архітектури.

Особливої уваги заслуговують відповіді щодо критеріїв «*щільність забудови*» і «*щільність населення*» для квартирної багатоповерхової і малоповерхової забудови. Близько 70% респондентів вказали, що негативний вплив на криміногенність має «висока щільність забудови» – «висока щільність населення» і 20% – «мала щільність забудови» – «висока щільність населення». Окремо для садибної забудови більшість спеціалістів з архітектури вважають, що «мала щільність забудови» – «мала щільність населення» сприяють криміногенності.

Окрім того, респондентам було поставлене завдання запропонувати свої параметри міського простору, які сприяють формуванню у жителів почуття відповідальності за свою територію і протидії протиправній поведінці, що на думку автора, має вплив на розглядувану проблему. З отриманих відповідей виділено основні тези, які відносяться до даного питання:

- стимулювання сусідських контактів;
- формування «територіальності»;
- забезпечення соціального контролю;

•заохочення, створення можливості для персонального чи колективного благоустрою території проживання, окремих її ділянок.

Отже, вказані спеціалістами архітектури найбільш популярні архітектурно-просторові методи, які відповідають на поставлені вище завдання, наступні:

- уникнення великих озелених прибудинкових територій;
- створення умов для оглядовості території;
- якісне освітлення;
- наявність відпочинкових, дитячих та спортивних майданчиків;
- чітке розмежування між прибудинковими територіями та вулицею;
- хороший естетичний стан забудови та навколишньої території;
- створення визначеної кількості входів/виходів на/з території

проживання.

Відмітимо, що вказані інші варіанти, на думку автора, належать до компетентності архітекторів і можуть мати практичну цінність у зниженні криміногенності, а саме: хороша транспортна доступність до житлових районів; проектування житлових будинків і територій житлової забудови з оптимальною кількістю мешканців і можливістю формування здорових сусідських спільнот; вирішення проблеми з пустирями чи територіями «довгобудів», що розташовані поруч з житловими утвореннями.

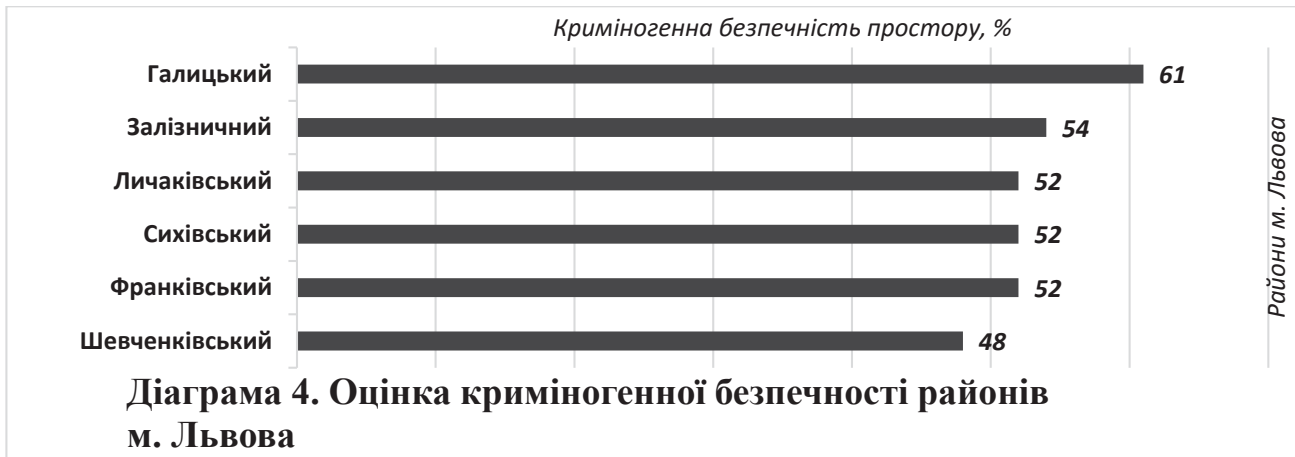
Загалом отримані результати свідчать про високу підтримку запропонованих критеріїв благоустрою і принципів за CPTED. Пріоритетне значення відводиться діяльності архітекторів, оскільки проектуючи міський простір вони заздалегідь можуть зробити свій внесок у боротьбі з правопорушеннями в міському середовищі, особливо якщо комплексно співпрацювати з іншими спеціалістами.

Результати анкетування працівників правоохоронних органів.

Анкетуванням охоплено 86 осіб, з яких 55 % склали представники патрульно-постової служби Галицького та Франківського районів, решта слідчі та інспектори з Львівського міського управління УМВС.

Важливою для нас була оцінка працівниками правоохоронних органів криміногенної безпечності середовища м. Львова, його окремих місць і районів. На запитання *«Чи вважаєте Ви міський простір (громадські місця, вулиці, двори, парки та ін.) м. Львова безпечними щодо криміногенності та правопорядку?»* відповіді розподілилися таким чином: «так» – 36%, «ні» – 27%, «частково» – 37% респондентів.

Оцінка безпечності громадського простору щодо криміногенності по кожному району м. Львова проводилася за 10-бальною шкалою, що наочно демонструє діаграма 4.

Особливої уваги заслуговує завдання, де слід було вказати території і місця м. Львова з різним рівнем криміногенності. До небезпечних працівники правоохоронних органів в загальному віднесли: озеленені території (парки, сквери, пустирі), підземні переходи, довгобуду, віддалені райони з поганою транспортною доступністю. Зокрема, респонденти виділили наступні місця: вул. Грінченка, вул. Варшавська, вул. Вашингтона, р-н. Левандівки, перехрестя Стрийська-Наукова, двори історичної забудови, території вздовж залізниці, окраїни житлових районів. Безпечними щодо злочинності та дотримання правопорядку респонденти вважають людні вулиці, території, що прилягають до садків та шкіл та в цілому центральну частину міста.

На запитання, у яких житлових кварталах, мікрорайонах чи вулицях м. Львова жителі найбільше проявляють громадянську свідомість у боротьбі за порядок і спокій своєї території чіткої відповіді респонденти не дали. Проте, більшість правоохоронців вважають, що такими є спальні райони та території садибної забудови.

Окремо працівники правоохоронних органів мали оцінити різні типи міського середовища щодо криміногенної безпечності та вказати, які види злочинів їм притаманні (див. табл. 1). Додатково у таблиці 2 показаний зв'язок між віковою категорією правопорушників та видом скоєного злочину. Отримані результати показують, що найбільше злочинів припадає на вік від 17 до 35 років. Найменш загрозливими територіями щодо можливості зазнати фізичного насильства є індивідуальна забудова та місця великого скупчення людей.

Таблиця 1

Зв'язок між видами міської території та притаманні їм злочини

Тип простору	Вид злочину чи порушення	Оцінка
1	2	3
Місця великого скупчення людей (зупинки громадського транспорту, площі та ін.)	Крадіжка, розпивання алкоголю	5

1	2	3
Території житлової забудови радянських років	Крадіжка, грабіж, розбій, нанесення тілесних ушкоджень, вандалізм, розпивання алкоголю, наркоманія	3
Території нової житлової забудови	Грабіж, розбій, нанесення тілесних ушкоджень	4
Території історичної забудови	Крадіжка, грабіж, вандалізм, нанесення тілесних ушкоджень, наркоманія	4
Території індивідуальної садибної забудови	Вандалізм, крадіжка.	4
Парки, сквери	Згвалтування, розпивання алкоголю	4
Території прилеглі до великих громадських об'єктів (території великих закладів торгівлі із стоянками, території ж/д і автовокзалів, стадіонів, арен та ін.)	Розпивання алкоголю, крадіжка, грабіж	3
Території прилеглі до виробничих, комунально-складських об'єктів, гаражів	розпивання алкоголю, нанесення тілесних ушкоджень	2
Пустирі, нежитки, покинуті об'єкти	Наркоманія, згвалтування	2

Таблиця 2

**Зв'язок між віковою категорією правопорушника
та видом скоєного злочину**

Вікова категорія	Вид злочину, чи правопорушення
До 17	Крадіжка, вандалізм
17-25	Крадіжка, грабіж, розбій, нанесення тілесних ушкоджень, вандалізм
25-35	Крадіжка, грабіж, розбій, розпивання алкоголю, розпивання алкоголю, нанесення тілесних ушкоджень
35-55	Розпивання алкоголю, деякі тяжкі злочини
55 і більше	Розпивання алкоголю

Отримані результати показують що криміногенна безпечність міського простору є не достатня. Велика кількість злочинів вчиняється молодими людьми в місцях, де немає контролю з боку жителів та працівників правопорядку чи умов для його здійснення. В цілому архітектурно-просторові принципи отримали позитивну оцінку у респондентів.

Результати анкетування жителів м. Львова. В анкетуванні взяло 136 респондентів. Більшість із них – мешканці Франківського району Львова, інші райони мають приблизно однакову кількість респондентів. Близько 10% – жителі садибної забудови приміської зони.

Кількість респондентів які взяли участь в анкетуванні більш детально демонструє таблиця 3.

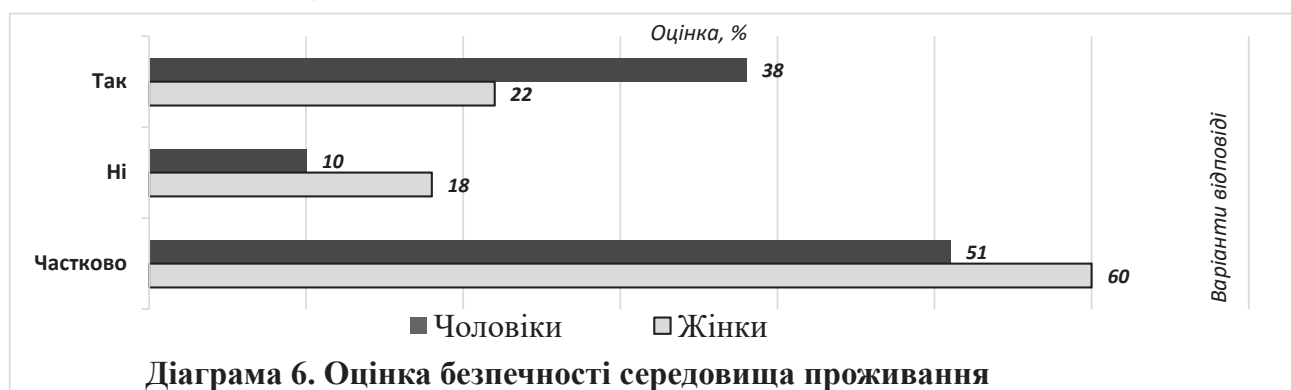
Таблиця 3

Демографічний склад опитуваних

Стать	Кількість опитуваних, %	Вікові групи, %			
		До 24 р.	24-30 р.	30-50 р.	Більше 50 р.
чоловіча	30%	14%	28%	42 %	16%
жіноча	60%	16%	32%	33%	19%

Як видно з таблиці демографічний склад респондентів різноманітний, найбільший відсоток людей у віці від 30-50 років. Результати щодо проживання на одній території наступні: 43% – живуть у своєму будинку до 10 років, 20 % – від 10 до 20 р., 16% – від 20 до 30 р. і 21% – більше 30 р.

Оцінка безпечності середовища проживання (прибудинкова територія, двір, вулиця) щодо дотримання правопорядку показана у діаграмі 6. Вона демонструє більшу стурбованість даною проблематикою у осіб жіночої статі. Велика кількість опитуваних вказали на проблему пов'язану з цілодобовими магазинами, а, особливо, крамницями із продажу алкогольних напоїв. Оскільки вказали на те, що багато з них продають спиртне в вечірній та нічний час, тому часто поряд збираються компанії, які випивають, галасують і чинять безлад. Негативні відгуки також отримали: території де мало відвідувачів, поганий чи відсутній благоустрій (лісопарки, занедбані міські парки, сквери); території навколо «довгобудів»; пішохідні доріжки вздовж пустирів, колій, лісопарків; погано освітлені вулиці.

Безпечними респонденти вважають освітлену територію перед під'їздом, біля дитячих майданчиків, внутрішні двори, де проводять свій час мешканці прилеглих будинків. 10% жителів відзначили що на відчуття особистої безпеки позитивно впливає сусідство по вулиці з людьми старшого і похилого віку.

Варто звернути особливу увагу на запитання, які визначали стан соціальних контактів, наявність почуття відповідальності за територію

проживання і згуртованості між мешканцями, які проживають на одній. Отримані результати (див. табл. 4) вказують на рівень діючого неформального контролю, що здійснюється жителями міста.

Таблиця 4

**Рівень діючого неформального контролю,
що здійснюється жителями міста**

Запитання Варіанти відповідей	Загальна к-сть людей, які беруть участь у догляді та підтримці порядку за територією проживання, %	Скільки сусідів по під'їзду чи вулиці Ви знаєте, %	Із скількома сусідами по будинку чи вулиці Ви спілкуєтеся, %
Усі	-	10	7
Більше половини	15	16	24
Менше половини	7	15	4
Лише декілька	71	52	61
Ніхто	7	7	4

З таблиці видно, що рівень соціальних зв'язків між сусідами – низький. 71% респондентів зазначили, що лише декілька їхніх сусідів беруть участь у догляді та підтримці порядку за територією проживання. Дані запитання важливі, оскільки відіграють істотну роль у закордонних концепціях із запобігання злочинності. На думку науковців, вони суттєво залежать від просторових характеристик середовища.

З огляду на це, респонденти мали оцінити вплив запропонованих автором варіантів благоустрою і планування на розиток у жителів відповідальності за свою територію і протидії протиправній поведінці. Результати показані в діаграмі 7.

У даному дослідженні ми намагалися отримати емпіричне підтвердження певних теоретичних положень вищезгаданих концепцій. Одна з головних – це наявність достатньої кількості людей різного віку на вулиці, що, на думку науковців, збільшує відчуття безпеки і зменшує відносну кількість злочинів. Закордонні дослідження показали, що більшість літніх жителів почувають на вулиці себе комфортно поруч з людьми одного віку. Вони відіграють позитивну роль у вирішенні вказаної проблеми, оскільки можуть забезпечити неформальний контроль у робочий час, коли на вулиці мало людей. Важливим є їхній профілактичний вплив на молоде покоління. Аналогічні результати й у випадку молодих людей, які гуляють з малими дітьми. Кількість знайомих людей у дворі чи на вулиці тільки підсилює атмосферу взаємної довіри і допомагає чинити опір протиправним діям.

Діаграма 7. Ефективність критеріїв благоустрою і планування на розвиток у жителів відповідальності за свою територію і протидії протиправній поведінці

Ми погоджуємося з думкою науковців, що наявність щільної системи вулиць з автомобільним рухом є теоретично обґрунтованим щодо запобігання злочинності, оскільки можна розраховувати на допомогу від водіїв, які проїжджають. Трафік та швидкість руху залежать від значення вулиці, її параметрів, наявності громадського транспорту, частини доби та ін. Останнє – важливий фактор, який суттєво впливає на кількість людей на вулиці.

Відповідно до вказаних факторів: «частина доби», «кількість людей на вулиці в полі зору» і «яка частина з них Вам знайомі», «люди за статтю і віком», «інтенсивність автомобільного руху на вулиці» нас цікавила думка жителів щодо характеристики середовища з різним рівнем безпеки.

Більшість респондентів вважають середовище небезпечним у вечірній та нічний час, коли немає людей, чи їх присутність незначна. У останньому випадку загрозливим вважають коли серед них є старші чоловіки та підлітки. Думки щодо наявності автомобільного руху розділилися. Половина респондентів вважає небезпечним високу інтенсивність, інша – навпаки. Аналіз даної розбіжності виявив, що більшість жителів першої групи бояться зазнати травми від наїзду автомобіля і не розглядає дане питання в контексті запобігання злочинності та правопорушенням.

Допустимий рівень особистої безпеки, на думку більшості респондентів, є у вечірній час при середній інтенсивності руху автомобілів та достатній кількості людей на вулиці. Серед них можуть бути представники різних вікових груп чоловічої та жіночої статі.

Мешканці вважають середовище безпечним зранку і в обідню пору, коли на вулиці багато людей, різного віку та статі, хоча бажаним є істотна присутність серед них старших людей та жінок з дітьми. На запитання «яка частина з них Вам знайомі» 49% обрали «більше половини», 15% – половина, 36% – менше половини. Також 35% респондентів – обрали «висока інтенсивність руху транспорту» 39% – «мала інтенсивність руху транспорту».

Отже більшість жителів вважають середовище проживання частково безпечним, але цього, на думку автора, недостатньо. Дослідженням виявлено низький рівень соціальних зв'язків та відповідальності за територію проживання у мешканців, що може негативно впливати на криміногенну безпеку середовища. Респонденти здебільшого високо оцінюють архітектурно-просторові принципи запобігання злочинності, хоча третина вважає їх вплив незначним.

Висновок. Дослідження впливу архітектурно-просторових параметрів на безпечність міського середовища проводилося на основі анкетування трьох цільових груп населення: міських жителів, працівників архітектурних спеціальностей та представників патрульно-постової служби. Всього було опитано 327 респондентів, що, на думку автора дозволяє, опиратися на отримані результати.

На основі отриманих результатів, виявлено, що рівень особистої безпеки у м. Львові за відчуттями респондентів – середній. Також виявлено, що особи жіночої статі чутливіші до даної проблематики. Мешканці м. Львова безпечніше почуваються в оточенні людей різного віку і статі, а особливо коли серед них є жінки з дітьми та особи старшого віку. Позитивний вплив має присутність знайомих серед загальної кількості людей на вулиці. Малолюдні вулиці в темну чи нічну пору, де є чоловіки середнього віку чи підлітки сприймаються як небезпечні, що небезпідставно, оскільки більшість злочинів припадають на осіб віком від 17 до 35 років.

Найбільш криміногенними є території, що прилягають до виробничих, комунально-складських об'єктів, пустирів, деяких місць масового скупчення людей (автостанції, ринки, стадіони та ін.), а також частково території типової житлової забудови радянського періоду.

Архітектурно-планувальні особливості небезпечних територій наступні: висока щільність населення з високою чи низькою щільністю забудови; поганим функціональним різноманіттям території проживання; відсутній чи недостатній благоустрій; низька транспортна доступність до житлових утворень, у яких живуть малозабезпечені люди.

Дієвість принципів організації криміногенно безпечного середовища позитивно оцінена усіма респондентами. Пріоритетними є стимулювання

суспільного контролю, посилення чи створення почуття приналежності та відповідальності за територію двору. На думку жителів, цьому може сприяти огорожена фізичними чи умовними бар'єрами житлова територія (огорожі, стінки, ряд низькорослих кущів, тощо.) з виділеними входами/виходами (арки, стовпці, хвіртки, тощо) та хороший благоустрій (місця відпочинку, спортивні майданчики, якісне освітлення та ін.).

Найбільш дієвими принципами для всіх груп респондентів: архітекторів, працівників правоохоронних органів та мешканців були відповідно: уникнення великих неокультурених озелених територій; чітке розмежування між приватними, напівприватними і громадськими просторами, природними і штучними перешкодами, символічними знаками; забезпечення оглядовості вулиці, двору, ігрових майданчиків та ін. з вікон будівель.

Серед критеріїв благоустрою найефективнішими щодо запобігання злочинності та правопорушень, на думку респондентів, є:

- хороше і правильне освітлення;
- чистота і доглянутість;
- наявність камер спостереження.

Аналіз соціальних контактів між жителями будинку чи двору показує їх низький рівень. Мешканці, які живуть в районах багатоповерхової квартирної забудови до 10 років знають лише декількох своїх сусідів, відповідно рівень спілкування з більшістю досить поверхневий. Дослідження також показало, що у більшості випадків лише декілька мешканців будинку чи вулиці беруть участь у догляді та підтриманні порядку за територією проживання. При цьому низький рівень соціальних контактів може негативно впливати на організацію колективного вирішення певних проблем та контролю за порядком на території проживання.

Загалом усі респонденти, а особливо працівники архітектурних спеціальностей та правоохоронних органів, вважають, що засобами архітектурно-просторової організації можна зробити середовище криміногенно безпечнішим. Це підтверджується опрацьованими результатами дослідження, які співпадають з основними принципами за CPTED (пер. з англ. запобігання злочинності через проектування середовища), що на теоретичному рівні доводить їх ефективність. Дослідженням підтверджена залежність особистої безпеки від архітектурно-просторової організації середовища на прикладі м. Львова. Дана проблематика потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Архітектурне середовище як система : методичні вказівки до вивчення курсу “Загальна теорія систем і архітектура” [для студентів 5 курсу денної форми навчання, спеціальності 8.120.102 – Містобудівництво, архітектор широкого профілю] / укл. Л.П. Панова, Л.В. Дрьомова. – Харків : ХДАМГ, 2001. – 50 с.
2. Бегун В.В. Безопаска життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Бегун, І. М. Науменко. – К., 2004. – 328 с.
3. Зеркалов Д.В. Безопаска життєдіяльності : навчальний посібник / Д.В. Зеркалов. – К. : Основа, 2011. – 526 с.
4. Кашкина Л. В. Основы градостроительства : [учебн. для вузов] / Л. В. Кашкина. – М. : ВЛАДОС, 2005. – 247 с.
5. Социология города : конспект лекций / сост. С.В. Пирогов. – Томск : ТГУ, 2003. – 148 с.
6. Шимко В.Т. Основы дизайна и средовое проектирование : [учебн. пособие] / В.Т. Шимко. – М. : ИМДТ, 2005. – 58 с.
7. Colquhoun I. Design Out Crime : Creating Safe and Sustainable Communities / I. Colquhoun. – L. : Routledge, 2003. – 344 p.

Аннотация

В статье освещены результаты анкетирования специалистов по архитектуре и планирования, правоохранителей и жителям г. Львова по зависимости личной безопасности от архитектурно-пространственной организации городской среды. Определены основные участки и места, которые положительно и отрицательно влияют на криминогенность. Выделены основные положения и шаблоны, которые формируют безопасное пространство.

Ключевые слова: личная безопасность, благоустройство, архитектура, планирование.

Annotation

In this article the results of architectural and planning specialists, police officers and Lviv citizens' questionnaire about the dependence of personal safety from architectural and spatial organization of city environment, are highlighted. The main places, which influence criminology positively and negatively, are determined. The main positions and patterns which form the safety space are shown.

Keywords: personal safety, landscaping, architecture and planning.